

N

Arbeitskreis 1

Nordisk Moderne

Raum PSG 00.3

Leitung:
Prof. Dr.
Anders Ehlers Dam

Dienstag, 24.09.2019

- 12.00-12.10 Willkommen (Anders Ehlers Dam)
12.10-13.00 **Jan Rosiek (Kopenhagen):**
Nordisk og europæisk moderne
- 14.00-14.30 **Marlene Hastenplug (Frankfurt a. M.):**
Den skandinaviske succesbølge i en
tysk oversætters perspektiv –
Mathilde Mann
- 14.30-15.00 **Monica Wenusch (Wien):**
Knut Hamsuns vej til verdenslitterær
status
- 15.00-15.30 **Henk van der Liet (Amsterdam):**
Walk away! Vagabonden som
modernitetskritisk figuration i Knut
Hamsuns tidlige essays
- 15.30-16.00 **Lise Præstgaard Andersen (Odense):**
Den resistente ateisme i dansk litteratur
1871-1910 – primært eksemplificeret
ved Henrik Pontoppidans *Lykke-Per*

Mittwoch, 25.09.2019

- 09.00-09.30 **Nils Gunder Hansen (Odense):**
Den dramatiske kønsforskel i Henrik
Ibsens *Et Dukkehjem*
- 09.30-10.00 **Markus Floris Christensen (Flensburg):**
Angst i August Strindbergs *Fadren*
- 11.30-12.00 **Lea Allouche (Caen):**
Musikken i Sigbjørn Obstfelders
forfatterskab
- 12.00-12.30 **Anders Ehlers Dam (Flensburg):**
Smerteblomster: Edvard Munch og
Edvard Goldstein
- 12.30-13.00 **Rasmus Vangshardt (Odense):**
„Rak mig saa ned, I hunde!“
Johannes Holbeks Gesamtkunst
mellem længsel og pessimisme
- 15.30-16.00 **Anna Sandberg (Kopenhagen):**
Georg Brandes og tysk litteratur I
- 16.00-16.30 **Adam Paulsen (Odense):**
Georg Brandes og tysk litteratur II

24.
2019

Arbeitstagung
der Skandinavistik
Erlangen 24.-26.09.

Abstracts

Jan Rosiek (Kopenhagen):

Nordisk og europæisk moderne

Der har det sidste årti været en række forsøg på at nærme det (nordiske) moderne gennembrud til europæisk modernisme (Weinstein, Moi, Stenport, Lisi). Det giver anledning til at gentænke (re)konstruktionen af den nordiske litteraturhistorie 1870-1910, samtidig med at det aktiverer grundlæggende historiografiske spørgsmål omkring forholdet mellem æstetisk kvalitet og historisk-tematisk repræsentativitet. Sat på spidsen: Skal litteraturhistorien skrives som en fortælling om enkelte forfatters retorisk-tekniske gennembrud eller som den litterære institutions samspil med omgivende kræfter? Hvad er den litterære modernitets status år 2019, og hvad er der på spil i håndteringen af ligheder og forskelle mellem det nordiske og det europæiske moderne?

Marlene Hastenplug (Frankfurt a. M.):

Den skandinaviske succesbølge i en tysk oversætters perspektiv – Mathilde Mann

I mit oplæg vil jeg fokusere på den tyske oversætter Mathilde Mann (1859-1925), hvis karriere begyndte samtidig med det såkaldte „Ibsen-Boom“ i Tyskland i 1880-90erne. Ibsen selv havde ikke brug for en oversætter, men Mathilde Mann kom hurtigt til at oversætte mange andre af periodens mest kendte forfattere som fx Jonas Lie, Bjørnstjerne Bjørnson, J.P.Jacobsen, August Strindberg, Selma Lagerlöf og Knut Hamsun. Jeg vil se på, hvordan Mathilde Mann opbyggede sin karriere, hvad hun oversatte, og hvordan hendes arbejdsbetingelser ændrede sig i løbet af de næste 40 år, hvor hun arbejdede sammen med mange forskellige forlag.

Monica Wenusch (Wien):

Knut Hamsuns vej til verdenslitterær status

Det nordiske moderne opnåede verdenslitterær status især via det tysksprogede bogmarked. I mit oplæg eksemplificer jeg denne kendsgerning ved at belyse Knut Hamsuns vej til verdenslitterær status. Hans værker er blevet oversat og distribueret internationalt og har pådraget sig stor verdensomspændende opmærksomhed. Et centralt aspekt af Hamsuns internationale anerkendelse er hans egen grænseoverskridende aktiviteter, ikke mindst i et af samtidens litterære centre, Paris, hvor Hamsun opholdt sig mellem april 1893 og maj 1895. Det var her, han blev introduceret til og del af de afgørende og indflydelsesrige litterære cirkler, og det var også her, han lærte sin fremtidige tyske forlægger, Albert Langen, at kende. På Albert Langen Verlag – kendt

som afgørende for formidlingen og udbredelsen af især moderne nordisk litteratur og angiveligt grundlagt for at kunne udgive Hamsun på tysk – udkom Hamsuns samlede forfatterskab i tysk oversættelse. Dette muliggjorde en videre udbredelse af forfatterskabet til yderligere litterære markeder. Således kom Tyskland til at fungere som en slags grænseovergang for Hamsuns rejse henimod verdenslitterær status.

Mit oplæg fokuserer især på to aspekter af Hamsuns grænseoverskridelser. På den ene side fokuseres der på Hamsuns rejse bort fra Norge og på de muligheder, der åbnede sig for ham: muligheden for nye, frugtbare kunstneriske impulser og afgørende kontakter. På den anden side fokuseres på transmission og forlagsstrategier, dvs. litteratursociologiske aspekter.

Lise Præstgaard Andersen (Odense):

Den resistente ateisme i dansk litteratur 1871–1910 – primært eksemplificeret ved Henrik Pontoppidans *Lykke-Per*

Den brandesianske ateisme med tro på frihed, fremskridt, personlighedens udfoldelse og autentisk natur contra undertrykkelse og tomme normer dominerer i den danske litteratur i perioden 1871-1910 – idet forestillingen ganske vist ikke tiltrædes restløst, men dog konstant debatteres hos de store forfattere. Brandes' selvopfundne – og virkningsfulde – slagord „Det moderne Gennembrud“ rummer disse værdier, mens en mere almen forestilling om „det moderne“ i kunsten snarere rummer muligheden for pessimisme og splittelse i den gudløse verden. – Der skal i denne forbindelse gøres opmærksom på to samtidige, men forskellige måder at forholde sig til „Guds død“ på: Johannes V. Jensens nihilistiske *Kongens Fald* (1900-1901) og Henrik Pontoppidans personlighedsbekræftende *Lykke-Per* (1898-1904) udkommer omtrent samtidig – ved det tyvende århundredes indledning.

Henk van der Liet (Amsterdam):

Walk away! Vagabonden som modernitetskritisk figuration i Knut Hamsuns tidlige essays

I maj 1929 blev der afviklet en international konference i Stuttgart, hvor Nobelpristageren Knut Hamsun, sammen med andre kendte forfattere, var inviteret. Hamsun meldte afbud til arrangørerne af dette første internationale 'Landstrygerstævne' (Vagabundentreffen), men han

kvitterede venligt for invitationen med en hilsen til forsamlingen. Hændelsen viser for det første, hvor stort et navn Hamsun endnu var i mellemkrigstiden i anarkist- og kommunistkredse, og for det andet, at han havde sympati for vagabonderne. Allerede i sine tidligste avisartikler og essays fra 1880'erne havde Hamsun beskæftiget sig med hjemløse og andre socialt udsatte grupper, specielt i de år hvor han turede rundt i USA. Hans engagement vækker minder om Jacob Riis' fotoreportager fra New Yorks slumkvarterer. Senere vrimler det simpelthen med omstrefjende, rodløse eksistenser i Hamsuns forfatterskab, mest fremtrædende i *Sult* (1890), i den såkaldte Augusttrilogi (1927-1933) og til sidst i *Paa gjengrodede stier* (1949).

Vagabonden er en gennemgående figur, eller snarere en figuration, der gennemsyrrer hele Hamsuns forfatterskab, og i nærværende oplæg vil jeg gerne diskutere Hamsuns tidlige essays med henblik på den modernitetskritiske position, som netop vagabonden indtager, og som senere spreder sig til resten af forfatterskabet.

Nils Gunder Hansen (Odense):

Den dramatiske kønsforskel i Henrik Ibsens

Et Dukkehjem

Oplægget vil diskutere den mandlige og den kvindelige kønsrolles performance og historicitet i Henrik Ibsens berømte drama *„Et Dukkehjem“* (1879), herunder den historisk-psykologiske troværdighed og den dramatiske konsistens i henholdsvis Helmers og Noras figur. Er stykket så emancipatorisk og progressivt som det ofte er blevet antaget?

Markus Floris Christensen (Flensburg):

Angst i August Strindbergs *Fadren*

August Strindberg ønskede med udgivelsen af *Fadren* (1887) at blive en del af den naturalistiske bevægelse i Europa. I fremstillingen af ritmesterens angstlidelser bryder Strindberg imidlertid den naturalistiske ramme. I dette foredrag vil jeg indkredse, hvordan ritmesterens tiltagende stadier af angst bliver skildret i et poetisk formsprog. Det vil således blive forklaret, hvordan ritmesterens angst kommer til udtryk i billedlige udtryk, der peger frem mod hans senere produktion. Endelig vil ritmesterens angst blive karakteriseret med Freuds tidlige angstteori, der blev udviklet i 1880'erne og udfoldet i 1890'erne.

Lea Allouche (Caen):

Musikken i Sigbjørn Obstfelders forfatterskab

Det er almindeligt kendt, at musikken har en særlig plads i Sigbjørn Obstfelders forfatterskab, og i receptionen bliver hans virkningsfulde brug af onomatopoetikon, rim og rytme fremhævet som udtryk for netop denne musikalitet.

I 1891 fører Obstfelder dagbog, hvor han udfolder sine betragtninger over de forskellige kunstarters væsen, og altså særligt musikkens. Der er dog ikke tale om hvilken som helst musik, for ligesom sine franske symbolismekolleger nærer Obstfelder stor beundring for Richard Wagner, som han også har et indgående kendskab til. I mit oplæg vil jeg vise, hvordan man i enaktsstykket *„Esther“* (nedskrevet 1892, trykt 1899) genfinder en musikalitet, som ikke begrænser sig til lydeffekter, men som gentager både Obstfelders egne og Wagners betragtninger over musik. Jeg viser, hvordan den storm, som i Obstfelders dagbogsoptegnelser er et prægnant eksempel på musikkens særegenhed, i *„Esther“* bliver et usynligt orkester under replikkerne, mens han med ledemotivet skaber forbindelser i tid og rum, og i stykket kommer Obstfelders musikalitet således til udtryk som et arbejde med flader og lag af lyd.

Anders Ehlers Dam (Flensburg):

Smerteblomster: Edvard Munch og Edvard Goldstein

I de første måneder af 1890 boede den norske maler Edvard Munch og den danske digter Emauel Goldstein begge på et hotel i Pariserforstaden Saint-Cloud. Et nært venskab opstod i denne periode, og i endeløse samtaler og efterfølgende breve kredsede de, under påvirkning af de samtidige symbolistiske strømninger i den franske hovedstad, om nødvendigheden af en ny kunst. I 1892 udkom Goldsteins digtsamling *Alruner* med en frontispice tegnet af Munch og tilegnet denne. Munch blev med tiden til en verdensberømt kunstner, mens Goldstein gled ud i glemslens mørke. I mit foredrag diskuterer jeg med udgangspunkt i en aktuel udstilling på Fuglsang Kunstmuseum Munchs og Goldsteins betydning for hinandens kunst.

Rasmus Vangshardt (Odense):

„Rak mig saa ned, I hunde!“ Johannes Holbeks
Gesamtkunst mellem længsel og pessimisme

Johannes Holbeks kunst løb i to retninger: En arabesk-inspireret pessimistisk symbolisme med motiver af natmænd i pagt med verdensånden samt satiretegningen i bittert raseri mod den udvortes verden. Oplægget studerer sammenfaldene mellem Holbeks tegninger og hans aforismer med særligt fokus på værket *Dekadent Barbari* (1904). Tesen er, at pessimismen kan bruges som en forklaring på raseriet og de hemmelige sandheder i Johannes Holbeks satire. Samtidig er spørgsmålet, hvordan det også lykkedes at indarbejde en længsel efter den erotiske og religiøse forening med en feminin guddom i løbet af forfatterskabet og tegningerne. Oplægget slutter derfor med en overvejelse af sammenhængen mellem metafysisk pessimisme og erotisk-religiøs længsel hos Holbek.

Anna Sandberg (Kopenhagen):

Georg Brandes og tysk litteratur I

Georg Brandes beskæftigede sig igennem hele sit liv intensivt med tysk litteratur i det 19. århundrede. Dette dobbeltforedrag diskuterer med udgangspunkt i de relevante bind af Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur (1872-1890) Brandes' tyske kanon, periodisering, litteraturhistoriografiske optik og særpræg.

Adam Paulsen (Odense):

Georg Brandes og tysk litteratur II

Georg Brandes beskæftigede sig igennem hele sit liv intensivt med tysk litteratur i det 19. århundrede. Dette dobbeltforedrag diskuterer med udgangspunkt i de relevante bind af Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur (1872-1890) Brandes' tyske kanon, periodisering, litteraturhistoriografiske optik og særpræg.